

FORMA DE DISCIPLINARE PARENTALĂ ȘI DEZVOLTAREA PERSONALITĂȚII COPILULUI

FORM OF PARENTAL DISCIPLINARY AND PERSONALITY DEVELOPMENT OF THE CHILD

Ala LOZAN

master în psihologie, psiholog, liceul Elena Alistar

CZU: 159.922.72:316.356.2

Rezumat

Disciplinarea copilului înseamnă a sprijini copilul să învețe comportamente noi, dezirabile, a-i ajuta să-și dezvolte competențe și simțul responsabilității propriilor acțiuni.

Cercetarea are scopul de a estima și de a argumenta importanța educației parentale și rolul familiei în socializarea copilului, în pregătirea lui pentru a se adapta cu ușurință în contexte diferite de viață.

Cuvinte - cheie: disciplinare, stil de educație, disciplinare pozitivă, disciplinare punitivă, controlul parental, suportul parental, educație parentală, rolul familiei

Abstract

But discipline means to support children in learning new desirable behavior that helps them develop skills and the sense their responsibilities.

This article has the aim to study the importance of parental education from theoretical and practical point of view. It has the purpose to estimate and to argue the importance of parental education for his/her integration in various social situations.

Key-words: discipline, style of education, positive discipline, negative discipline, parental control, parental support, parental education, family role

Actualitatea cercetării. Timpurile moderne produc mutații profunde, proiectând familia în centrul unui spațiu extrem de contorsionat, asaltat de crize și de revoluții, de ideologii și de interese. În acest context, științele pedagogice operează cu abordări și instrumente noi, adecvate unor ținte pragmatice, gândite din perspectiva eficienței.

Responsabilitatea și implicarea activă a părinților în procesul de educare a copiilor este un factor primordial în dezvoltarea

armonioasă a personalității copilului. Educația la etapa contemporană constă în interiorizarea unor situații din care educatul, preea conținuturile transmise de la educator și actul transmiterii face parte ca element constitutiv.

Rose Vincent în "Cunoașterea copilului" (1972) [8, p. 18] vizează trei aspecte principale ale rolului parental privind socializarea copilului:

a) afecțiunea, prezența sa alături de familie;

b) protecția, sprijinul material, deciziile tatălui în momente dificile;

c) inițierea în viața socială devenind un model pentru imitare și identificare, exercitarea controlului prin autoritatea sa.

A educa un copil înseamnă a-i permite să se apropie de multiple identități, de a îndeplini multiple roluri și funcții. De asemenea, înseamnă a crea condiții copilului să găsească o unitate în acțiune, cât și în scop, de a se conforma și imita fără a se limita la o copie fidelă sau reflectare socială, dar și de a se delimita, de a fi autonom fără să cadă în individualism, revoltă sau izolare. [5, p. 35]

Stilul educativ se referă mai cu seamă la *procesul de influențare* pe care îl exercită părinții asupra copiilor și este studiat pentru a diferenția *categoriile de practici educative* din viața de familie care determină reacții și comportamente specifice ale copiilor. Pe baza recunoașterii stilului educativ adoptat de părinți sau în genere de adulții care se ocupă în familie de îngrijirea și educația copiilor, se pot face previziuni asupra evoluției benefice a copilului, se pot face intervenții care să prevină influențele negative care vor afecta dezvoltarea normală a copilului.

Trasarea distincțiilor dintre tipurile de stiluri educative în familie a fost realizată prin combinarea a două axe: controlul parental și suportul parental, de către Diana Baumrind care (1965-1966), publică articole pe teme „Controlul parental și dragostea parentală” sau „Efectele controlului parental autoritativ asupra comportamentului copilului” [1, p. 56-95].

Autoarea pune în evidență două variabile principale:

1) exigențele („demandingness”), cererile, așteptările, pretențiile pe care

părinții le au față de copilul lor, privind participarea acestora la viața de familie, speranțele lor în ceea ce privește comportamentul matur, disciplina, modul de rezolvare a problemelor de viață ale copiilor de către ei înșiși;

2) receptivitatea („responsiveness”), înțelegerea, simpatia, suportul pe care părinții le acordă copiilor pentru a le proteja individualitatea, afirmarea de sine, autoreglarea acestora și pentru a răspunde nevoilor specifice ale copiilor.

În funcție de aceste criterii, la care unii autori mai adaugă ca fiind subsidia-re și controlul psihologic, sau centrarea exigențelor pe sarcini concrete, se disting patru stiluri parentale care, în succesiunea lor de prezentare, sunt așezate totodată și într-o ierarhie a eficienței și influenței pozitive:

1. stilul „autoritativ(e)” (de autoritate, de magistr), în care se manifestă exigențe înalte, control maxim dar și suport maxim, înțelegere și afectivitate, cooperare, fermitate și flexibilitate totodată; efectele asupra copilului sunt stimulative cu privire la manifestarea independenței pe baza asumării responsabilității, a unor standarde și aspirații înalte;

2. stilul autoritar, care se manifestă față de copii printr-o intensitate crescută a pretențiilor, un nivel ridicat al cerințelor și controlului, dar cu nivel scăzut al înțelegerii, al suportului afectiv, acest stil impune ascultarea, obediința, copiii sunt încărcăți de probleme, reproșuri, nu li se respectă independența și individualitatea;

3. stilul permisiv, unii îl denumesc stilul indulgent sau *laisser-faire* (sau *libertin*) în care controlul este de nivel scăzut și suportul este maxim; față de rezolvarea unor probleme de viață importante sunt

cereri minime și formale, nivelul de aspirații este redus, realizările sunt superficiale, copiii deprind o rezistență scăzută față de diferite tentații, chiar și față de cele mai periculoase pentru viața lor;

4. stilul de neglijare sau de respingere a copilului se recunoaște prin ignorarea sau abandonarea copilului, prin lipsa de control, exigențe scăzute și lipsa de suport, nivel scăzut de grijă, afectivitate, ceea ce determină de cele mai multe ori nivelul foarte scăzut al aspirațiilor și realizărilor, dezorganizarea, lipsa rezistenței față de tentațiile periculoase, stilul acesta duce la izolarea copilului sau face posibilă cooperarea la acte antisociale.

Pe lângă aceste stiluri, în articole mai recente, Diana Baumrind și alți cercetători care sunt interesați de studierea influenței stilurilor educative din familie asupra dezvoltării personalității tinerilor, au luat în considerație încă trei variante ale stilurilor parentale:

5. stilul directiv non-autoritar, este acela al părinților care manifestă un control ridicat și un nivel mediu al suportului afectiv, ei tind spre a fi autoritari, dar nu realizează un control strict și sunt relativ mai apropiați de copii decât părinții autoritari;

6. stilul democratic, care manifestă un nivel mediu al controlului și un nivel ridicat al suportului afectiv, apropiat de cel al părinților permisivi, dar iau decizii în mod democratic și mai controlează, chiar dacă nu foarte strict, realizarea deciziilor;

7. stilul părinților „suficient de buni”, cu nivel mijlociu de control, de exigențe și tot cu un nivel mediu pentru suport și afectivitate.

Stilul familial al educației presupune

anumite caracteristici:

- se realizează informal, fără constituirea unui mediu, a unor structuri, programe și metode special destinate educației, fără exprimarea și instrumentarea intenției de a învăța pe altcineva și de a fi învățat;

- se realizează prin influențarea directă a membrilor familiei de către mediul familial, cu relațiile, activitățile, atitudinile, evenimentele de rutină sau specifice unor evenimente din viața de familie;

- se bazează pe asumarea tacită, reciprocă și punerea în practică a unor valori și atitudini, se manifestă spontan, firesc.

Conform lui Paul Hauch, [9] părinții pot adopta următoarele stiluri:

1. Stilul parental ferm și non-blând: Acest stil parental implică un comportament parental de stabilirea a unor reguli rigide, fără a permite vreodată copilului să le chestioneze autoritatea, centrarea pe greșeli, atacarea personalității lui, strictețe și lipsa oferirii laudelor. Ca răspuns la acest stil, copiii vor ajunge să se evalueze ca fiind nevaloroși și inferiori, considerându-i pe toți ceilalți superiori, ei vor acuza anxietate, nesiguranță și vinovăție, dovădindu-se a fi ezitanți, dependenți și cu un comportament submisiv.

2. Stilul parental blând și non-ferm: Se referă la situația în care părinții arată dragoste și afecțiune, dar realizează puține solicitări și stabilesc puține limite. Părinții care au acest pattern par să procedeze așa fie din dorința de a nu-și frustra copilul, fie din sentimentul de vinovăție. Copiii din astfel de familii pot deveni aiuriți, sunt lipsiți de putere, egocentrice, infantili emoțional și dependenți, au o toleranță scăzută la frustrare și evită responsabilitățile.

3. Stilul parental non-blând și non-ferm: Părinții își critică sever copiii pen-

tru comportamentele lor greșite, dar nu le oferă aproape niciodată laude pentru comportamentele bune. Ca și rezultat, ei vor avea comportamente cronice de încălcare a regulilor, vor întâmpina probleme cu lege, vor fi furioși și frustrați pentru că nu reușesc aproape niciodată să-și mulțumească părinții, vor testa limitele părinților pentru a-i face pe aceștia să arate că le pasă.

4. Stilul parental ferm și blând: Părinții care își cresc copiii în această manieră discută și se gândesc împreună cu ei la ceea ce înseamnă comportamente inacceptabile, se concentrează pe comportament, dar nu blamează copilul, stabilesc limite cu consecințe clare pentru nerespectarea lor, stabilirea pedepselor relateate cu învățarea regulilor, nu blamează, câteodată își frustrează copilul dacă este necesar, aplică o constrângere rezonabilă pentru învățarea auto-disciplinei și amânarea gratificării, nu pedepsesc niciodată datorită furiei și frecvent laudă copilul și îi arată dragoste. Copiii crescuți în această manieră experiențiază o stare de bine socio-emoțională și au reușite pe măsura potențialului lor.

Un sistem de disciplinare eficient cuprinde **3 elemente**:

1. un mediu de învățare caracterizat prin relații pozitive, de încredere, între părinți și copil;

2. metode de dezvoltare și încurajare sistematică a comportamentelor dezirabile (abordare proactivă a disciplinării);

3. metode de diminuare sau eliminare a comportamentelor indezirabile sau ineficiente (abordare reactivă a disciplinării).

Aceste trei elemente trebuie să funcționeze dacă dorim ca disciplinarea să determine îmbunătățirea comportamente-

lor copilului. Studiile educaționale oferă metode pentru fiecare din cele 3 obiective. Abordarea fiecăruia din cele 3 elemente trebuie adaptată în funcție de vârsta copilului și de abilitățile lui de a-și regla comportamentul și de a-și asuma responsabilități. [2, p. 15]

Prin urmare, a discipina înseamnă a sprijini copilul să învețe comportamente noi, dezirabile, a-l ajuta să-și dezvolte competențe și simțul responsabilității propriilor acțiuni.

Sistemul convențional de disciplinare a copiilor este acela care se bazează pe consecințe și pedepse. Este cel în care termeni și expresii ca „nu”, „stop” „ești pedepsit”, „e interzis să faci asta”, „este greșit ce faci” etc. sunt pe ordinea de zi. Cele mai multe rezultate ale acestui sistem se oglindesc în frustrarea părinților și înfrângerea lor, deoarece copiii nu numai că nu dau ascultare acestor porunci, dar de cele mai multe ori se răzvrătesc împotriva părinților [7, p. 60].

Secretul disciplinării pozitive constă în concentrarea asupra tipurilor de comportament pe care copilul trebuie să le aibă, decât pe respingerea și încercarea de a-l determina să nu facă ceva rău. De exemplu, în loc să spui copilului „nu lovi” este indicat să spui „joacă-te frumos cu prietenul tău”. Atunci când i se spune exact copilului ce să facă este foarte clar în privința așteptărilor pe care le au părinții de la el și copilul este mai dispus să își schimbe comportamentul în acest fel. Dacă i se interzice să facă anumite lucruri, copilul găsește alte metode pentru a-și atinge scopul propus. Când copilul are anumite probleme, părinții trebuie să formuleze unele întrebări de tipul: „Ce s-a întâmplat?”, Părinții se pot întreba doar

atât: „Ce-mi doresc să fac?”. Nu este scris nicăieri că celor mici le place tot ceea ce fac părinții. Copilul se va plânge, în mod evident, atunci când i se va stabili o limită. Nu trebuie uitat că el nu știe cât de multă atenție trebuie să i se acorde. Copiii adaptabili acceptă cu ușurință limitele. Alții se pot plânge multă vreme, înainte de a accepta ceea ce li se impune. [4, p. 106-107].

E mai bine să fii bun și supărat, decât să încerci să fii un „bun” părinte, care nu se înfurie niciodată. Copiii nu se așteaptă la părinți perfecți, ci la unii care să fie corecți în ceea ce privește propriile sentimente. Nu sunt fragili. Suportă mai ușor atitudini negative oneste, decât cuvinte superficiale. [3, p. 27]

Disciplinarea pozitivă presupune acceptarea faptului că orice comportament al copilului pornește de la o nevoie. Odată identificată nevoia și cauza ei, comportamentul indezirabil poate fi corectat, iar cel dorit de părinte poate fi astfel formulat, încât copilul să - l poată aplica. Disciplinarea pozitivă presupune ca părinții să facă față nevoilor de independență ale copilului în moduri în care să contribuie să sporească încrederea în sine. [5, p. 63]

Metodele de disciplinare prezentate sunt specifice pentru următoarele trei categorii de situații:

- când copilul învață un comportament nou;
- când dorim să consolidăm un comportament acceptat;
- când copilul nu este motivat, “nu vrea” să facă un anumit comportament.

Nerecunoașterea cauzelor comportamentului neadecvat al copilului este o piedică gravă în soluționarea problemei

respective. Iată unele cauze ale comportamentului indezirabil: înaintarea unor cerințe greu de îndeplinit; insuficiența de atenție părintească; lipsa încrederii dintre părinte-copil; privalarea pedepselor neadecvate; stil de educație autoritar, părinte tiranic; aplicarea forței în educarea copilului; evenimente stresante în familie (alcoolism, divorț, conflicte și abuzuri frecvente); stil de educație hiperprotector; critică permanent copilul, îl înjosește; lipsa în familie de control față de păstrarea disciplinei, ordinei, regulilor.

Scopul cercetării constă în evidențierea impactului stilului educațional al părinților și formei de disciplinare a copiilor în familie și consecințele educației negative.

Instrumentele utilizate: Chestionar de identificare a stilului parental. („Healthy Lifestyle’s Education,” – Comenius Regio); “Chestionarul pentru evaluarea formelor de disciplinare”, Chestionarul “Criteriile agresivității” (G. Lavrentieva, T. Titarenco) și Tehnica de studiere a stării de nevrozitate [6].

Eșantionul de cercetare a fost alcătuit din N=50 de părinți, N=50 de elevi din clasele primare cu vârsta $m = 9$ ani și N=4 învățători.

Rezultate și discuții. Pentru a determina stilul parental și forma de disciplinare de părinți am aplicat Chestionar de identificare a stilului parental. („Healthy Lifestyle’s Education,” – Comenius Regio). În urma aplicării chestionarului au fost înregistrate următoarele stiluri de educație parentală utilizate de părinții din lotul de cercetare. (vezi tab. 1):

Tabelul 1.

Stilurile de educație parentale

Stilul parental	Nr.de părinți %
Stil ferm și non-blând	38%
Stil blând și ferm	29%
Stil non-blând și non-ferm	24%
Stil blând și non-ferm	9%

Din analiza rezultatelor (tab.1) se observă că 38% din părinți consideră că adoptă un stil parental ferm și non-blând; 29% din părinții consideră că adoptă un stil parental blând și ferm; 24% din părinți consideră că adoptă un stil parental non-blând și non-ferm, iar 9% din părinți consideră că adoptă un stil parental blând și non-ferm.

Pentru a evidenția formele de disciplinare aplicate de părinți am aplicat

“Chestionarul pentru evaluarea formelor de disciplinare”. Analiza rezultatelor înregistrate în baza chestionarului sunt reflectate în tabelul 2.

Datele din tabelul 2 confirmă că majoritatea părinților ce aplică un stil parental ferm și non blând în 56% aplică pedeapsa fizică și 89% pedeapsa non-fizică. Părinții ce utilizează un stil blând și non-ferm, în disciplinarea copilului explică și laudă copilul pentru acțiunile dezirabile.

Tabelul 2.

Identificarea formelor de disciplinare aplicate de părinți

Forme de disciplinare	Perceperea stilului educațional parental de elevi (%)			
	Ferm și non blând	Blând și non-ferm	Non-blând și non-ferm	Blând și ferm
Lauda	11	67	3	89
Pedeapsa non-fizică	89	9	93	57
Pedeapsa fizică	56	0	11	0
Explicații	32	84	82	93
Non-implicare	6	31	23	29

Comparând datele prezentate în tabelul 1 și 2 ne permite să realizăm următoarele constatări (vezi fig. 1):

a) Părinții care recurg la un stil educațional ferm și non-blând sunt orientați în educația propriilor copii, spre utilizarea mai mult a unor metode punitive: pedeapsa non-fizică și pedeapsa fizică. Doar 11 %

din acești părinți recurg uneori la laudă, pentru a aprecia faptele copiilor;

b) Părinții care acced la stilul blând și non-ferm demonstrează, că în educația copiilor ei preferă următoarele metode de disciplinare: lauda și explicația în cazul faptelor ieșite din comun ale copilului în circa 31 % din cazuri, ei consideră că poa-

te fi binevenită și non-implicarea pentru a disciplina copilul;

c) Părinții care dau dovadă de un stil non - blând și non-ferm prevalează în pro-

cesul de disciplinare a copiilor pedepsele non-fizice (93 %), adică diversele forme de critică (82 %) laudele sunt admise doar în 3 % de cazuri;

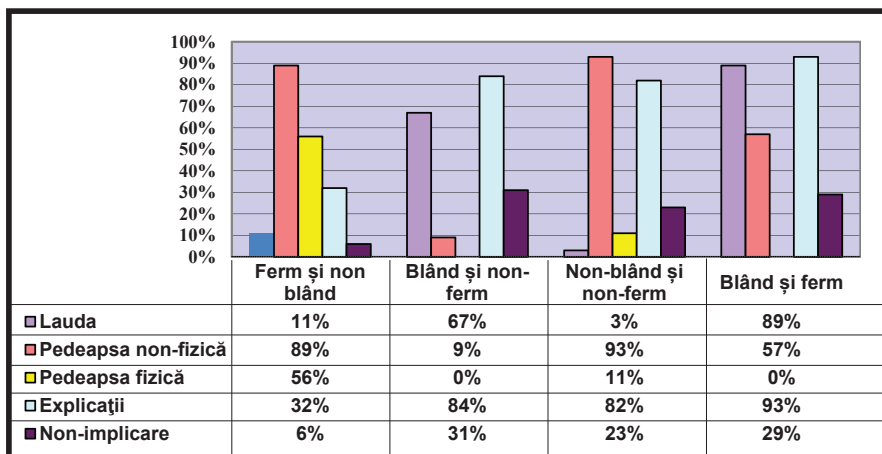

Fig. 1. Stilul parental adoptat și formele de disciplinare aplicată (%)

d) Părinții ce manifestă un stil blând și ferm prevalează, în aspect de disciplinare lauda, explicația, pedeapsa non-fizică. Acestea de la urmă dau dovadă de un relativ echilibru între disciplinarea pozitivă și cea negativă a copilului.

Rezultatele prezentate și analizate au permis să concluzionăm, că fiecare stil educațional parental urmează să fie axat preponderent, pe una din cele două forme

de disciplinare a copiilor: pozitivă sau negativă”.

Pentru determinarea gradului de manifestare a comportamentului agresiv am aplicat Chestionarul ”Criteriile agresivității”, care a fost îndeplinit de învățător clasei și de părinți pentru a obține o caracteristică a manifestării comportamentului agresiv pentru fiecare copil. Rezultatele sunt prezentate în tabelul 3.

Tabelul 3.

Valorile medii ale ale comportamentului agresiv la elevi (%)

	Nivelul agresivității (%)		
	Nivel scăzut al agresivității	Nivel mediu al agresivității	Nivel înalt al agresivității
Evaluarea învățătorului	10	34	56
Evaluarea părinților	8	42	50

Comparând datele dintre profilul comportamentului agresiv al copilului dat de părinți și cel al învățătorilor observăm, că

diferențele sunt neesențiale. Numărul de elevi apreciați cu nivel înalt al agresivității este aproximativ egal corespunzător

25 elevi (50%) dat de părinți și 27 elevi (56%) dat de învățător.

În scopul examinării nivelului de manifestare a nervozității la elevi am

aplicat chestionarului „Tehnica de studiere a stării de nervozitate”. Analiza datelor sunt prezentate în tab. 4.

Tabelul 4.

Valorile medii a stării de nevrozitate

Nivelul agresivității	21-30 puncte	11-20 puncte	0-10 puncte	Punctaj negativ
Nivel înalt al agresivității	0	8%	72%	20%
Nivel scăzut al agresivității	26%	52%	22%	-

Din tabelul și figura 4 observăm că 72% din elevi din cei 25 supuși cercetării experimentale prezintă sensibilitate exagerată, iar frustrările și nemulțumirile îi fac extrem de nervoși.

Alți 20% din elevi (4 copii) conform rezultatelor obținute prezintă pericol pentru ceilalți copii și necesită consultația urgentă a psihologului. Rezultatele obținute cercetării realizate au relevat că elevii supuși unei disciplinări negative sunt predispuși să manifeste mai multă agresivitate și nervozitate.

CONCLUZII

Una dintre problemele cu care se confruntă părinții este faptul că uneori sunt puși în situații de a-i învăța pe copii diverse comportamente, alteleori își doresc să elimine sau să reducă o serie de comportamente ale copilului. Dar în momentul în care părintele este nemulțumit de comportamentul manifestat de către copil, devine nervos, iritat, nemulțumit, emoții lui negative duc la: aplicarea unor pedepse prea aspre, ridicarea tonului sau chiar la violența fizică. Părinții fac deseori greșeala etichetării copilului în funcție de comportamentul manifestat. Copilul își va însuși această etichetă și se va comporta în

cele mai multe cazuri conform convingerilor părinților.

Recomandări pentru părinți:

- să stabilească reguli clare de comportament pe care copilul să le cunoască;
- să identifice cauzele agresivității și să evită motivele de criză;
- să învețe și să exerseze împreună cu copilul modalități civilizate de rezolvare a conflictelor;
- să evite etichetările;
- să abordeze un stil de comunicare pozitiv, asertiv;
- să existe convergență între soți în demersurile lor educative;
- să aplice măsuri disciplinare numai după o prealabilă cunoaștere și analiză a cauzelor, factorilor și împrejurărilor în care s-a produs abaterea și să țină seama de particularitățile psihofizice ale copilului;
- să creeze climat familial favorabil (bunăvoință, încredere, toleranță, echilibru, obiectivitate, respect, afecțiune necondiționată etc.);
- să păstreze o legătură constantă cu dirigințele și cu alți factori educativi cu care copilul intră în contact;
- să nu renunțe nici o clipă la lămurirea unor noțiuni morale; numai în felul acesta

în mintea copilului se va forma treptat conștiința valorilor ce trebuie respectate, iar el va înțelege de ce trebuie să se conformeze acestora;

- să evite sancțiunile „dure», să folosească recompensele meritate, supraveghere mai atentă, aplicarea unor metode mai... speciale (cum ar fi metoda amînării, cerînd copilului să facă ceva, nu imediat, ci într-un interval de timp determinat), să ofere explicații bine argumentate și bazate pe judecăți obiective etc.

- Un lucru important de știut este că în realitate nu există copii răi, ci doar copii descurajați. Fiecare copil are și părți bune, pozitive. Dacă vom învăța să privim comportamentele negative ale copiilor ca pe o formă de a ne comunica ceva, vom găsi întotdeauna cea mai bună metoda pentru a-i corecta. Părinții trebuie să manifeste iubire și înțelegere față de odrasla lor, să descopere secretele motivării copilului, recompensării sau pedepsirii acestuia.

BIBLIOGRAFIE

1. BAUMRIND D., The influence of parenting style on adolescent competen-

ce and substance abuse, *Journal of Early Adolescence*, 11(1), 1991, p. 56-95.

2. BOURDIEU, P., *Simțul practic*. Institutul European, Iași, 2000, p. 15.

3. ILUȚ, P., *Sociopsihologia și antropologia familiei*, Editura Polirom, Iași, 2005, p. 27.

4. KILLEN, K., *Copilăria durează generații la rând*, Editura First, Timișoara, 2003, p. 106-107.

5. MIHAILESCU, I., (2004). *Rolul familiei în dezvoltarea copilului*, Editura Cartea Universitară, București, 2004, p. 63.

6. SAVCA L. (coord.), (2008). *Psihoteste, Instrumentariu de studiere a personalității și relațiilor cu alții*, Volumul II, (Ghid pentru psihologi), Tipografia „Univers Pedagogic”, Chișinău, 2008.

7. STAN, E., (2004) *Despre pedepse și recompense în educație*, Institutul European, 2004, p. 63.

8. VINCENT, R., (1972). *Cunoașterea copilului*. Editura Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 18.

9. <https://www.academia.edu> › Chestionar_pentru_identificarea_stilului_parental

Primit la redacție 19.09.2019